

Marcel Arbeit

ZKRÁCENO A UPRAVENO: DETEKTIVNÍ A KRIMINÁLNÍ POVÍDKY Z AMERICKÝCH ZDROJŮ V ČESKÝCH PERIODIKÁCH PO ROCE 1945

Nepříliš známý americký autor detektivních příběhů Donald Olson napsal v roce 1971 pro časopis *Alfred Hitchcock's Mystery Magazine* (dále AHMM) povídku *Spoleháme na dobré sousedy* [The Good Neighbor Policy]. Hlavními postavami této povídky jsou dva podvodníci, kteří v místech svého dočasného působiště vystupují jako majitel cenné sbírky starožitností a jeho podnájemnice. Ženská polovina podvodnického páru se jednoho dne důvěrně svěří sousedům, že viděla svého domácího schovávat do skrýše pod podlahou krabici plnou bankovek. Zanedlouho se odstěhuje do jiného státu, a když domácí krátce nato sousedy poprosí, aby mu po dobu jeho nepřítomnosti ohlíželi dům a nakrmili kočku, hrabivý postarší manželský pár nezapomene, skrýš vybere a dřevěný dům podpálí. Netuší, že peníze jsou falešné, starožitnosti odvezl stěhovací vůz fiktivní podnájemnice a celou škodu bohatě zaplatí pojišťovna.

Povídka vyšla česky celkem čtyřikrát: poprvé v roce 1976 v překladu Zdeňka Pileckého ve *Světě v obrazech*, podruhé o necelé čtyři měsíce později v *Ahoji na sobotu* v překladu Romana Ondrise jako *Dokonalý zločin*, v roce 1983 vyšel v sobotní příloze *Svobodného slova* znovu Pileckého překlad, tentokrát pod změněným názvem *Spolehliví sousedé*, a v roce 1990 se objevila ve *Světě v obrazech* další verze, jejímž původcem je šifra (ov), nazvaná *Podvedení podvodníci*.¹ Pouze v případě Ondrisovy verze je výslovně uvedeno, že se jedná o překlad z angličtiny.

V originále se povídka odehrává v městečku Onoburg, falešný domácí se jmenuje Emil Grosse a podvedená manželská dvojice Homer a Ora Starkweatherovi. Jména nejsou vybrána náhodně: přes své společné příjmení navozující představu úspěšně překonaných těžkých časů („stark weather“ znamená „drsné počasí“) je sousedská dvojice jen párkem pokrytců. Je zdůrazněno, že Homer má jen pět let do důchodu a pracuje v místní knihovně; je to tedy podle všech měřítek vážený a zdánlivě bohabojný příslušník puritánské komunity. Oproti tomu jméno Emil Grosse zní cize, a proto se nikdo nediví, když prohlásí, že mu zdejší podnebí nesvědčí a chce se odstěhovat na Floridu. Ve skutečnosti ovšem se svou společnicí vyrazí do Montany, dalšího státu s nepříliš vábivými klimatickými podmínkami.

---

¹ Olson, Donald: „Hodní sousedé“, přel. Zdeněk Pilecký, *Svět v obrazech* 32, 1976, č. 12, s. 20–21. Rovněž jako „Dokonalý zločin“, přel. Roman Ondris, *Ahoj na sobotu* 8, 1976, č. 26, s. 6–8; „Podvedení podvodníci“, přel. (ov), *Svět v obrazech* 46, 1990, č. 10, s. 18.

V anglickém originále má povídka dvanáct stran, v češtině nejdelší verze v *Ahoji na sobotu* pouhých 161 řádků. Zajímavější než samotné krácení je však zjištění, co všechno prošlo úpravou. Podvodník Emil se v češtině nejmenuje Grosse, nýbrž Smith, Grost či Guros. Jméno souseda zůstalo až na jeden případ, kdy byl překřtěn na Jeremiaha (v Ondrisově verzi), beze změn, zato z jeho manželky Ory se ve všech případech stala z neznámých důvodů Hazel. V Ondrisově překladu byli navíc Starkweatherovi přejmenováni na Starkwaterovy, zatímco v „Podvedených podvodnících“ vystupují snad pro úsporu místa jako Starkovi. Z Onoburgu se stal jednou Oneburg, podruhé zase Onoburgh.

Překladačská verze Oneburg je v podstatě také správná, to by však ve všech čtyřech českých verzích nesměl chybět odstavec vysvětlující, jak městečko kdysi ke svému jménu přišlo:

Samotné jméno městečka bylo pomníkem jeho nezdravého společenského klimatu. [...] Když se jeho budoucí občané, snící o honosné metropoli a zlatem dlážděných ulicích, sešli, aby se dohodli na jeho jménu, zamítali jeden návrh po druhém hlasitým „Ó, ne!“ Toto sborové „ó, ne!“ se neslo vzduchem tolikrát, že se rozhádaný dav nakonec rezignovaně uvolil přistoupit na nejsporný návrh jednoho ze svého středu, aby město bylo pojmenováno Oneburg.²

Je zajímavé, že všichni překladatelé spolu s tímto odstavcem zbavili text i ostatních komických pasáží, ještě zajímavější jsou však změny v syžetu povídky. V angličtině příběh končí vítězstvím podvodnické dvojice a potrestanou hrabivostí spořádaných občanů. To se zřejmě zdálo v roce 1990 redakci *Světa v obrazech* či neznámému (ov) amorální, proto byly k drasticky zkrácené povídce připojeny dva odstavce, naprosto měnící její vyznění. Nejprve se z kriminální povídky stal horor a posléze nastupuje jako *deus ex machina* na scénu policie. Stojí za to ocitovat závěr celý:

Za necelý rok měli Alice Goodmanová a Arthur Armstrong [jména, která si dali podvodníci v novém působišti, v originále však nikoli Goodman, nýbrž Goodpure – pozn. MA] pohřeb. Rozzrušený Homer Stark je spolu s manželkou přeče jen vypátral na opačném konci Spojených států a z vršku pustil na jejich dřevěný dům hořící staré auto...

I když z místa činu velmi pospíchali, daleko neunikli. Brzy je policie zatkla a vsadila do vězení. Policistům při tom pomohl Harry, pes uhořelé podvodnické dvojice.³

---

2 Olson, Donald: „The Good Neighbor Policy“, *Alfred Hitchcock's Mystery Magazine* 16, 1971, č. 3, s. 104–105. Překlad autora článku.

3 Olson, Donald: „Podvedení podvodníci“, přel. (ov), *Svět v obrazech* 46, 1990, č. 10, s. 18.

Žádný pes Harry se samozřejmě v povídce nevyskytuje a musel by mít nadpřirozené schopnosti, aby dokázal vysлідit motorizovanou dvojici žhářů, pokud si ovšem čtenář nepředstavuje, že pachatelé prchali v americké Montaně z místa činu pěšky.

Takové nakládání s textem nebylo bohužel v českých periodikách výjimkou, ale spíše pravidlem.

Od poloviny šedesátých let do rozpadu federace pravidelně vycházely v populárních českých měsícnících, čtrnáctidenících, týdenících a v sobotních či nedělních přílohách novin krátké povídky, většinou detektivní a kriminální, někdy humoristické (například v *Ahoj na sobotu*) a občas také vědeckofantastické a hororové (v tomto ohledu byla průkopníkem *Mladá fronta* a její víkendová příloha). Převažoval však jednoznačně žánr detektivní a kriminální a většina uveřejněných povídek pocházela ze dvou předních amerických časopisů, které se na tento žánr specializují.

Na prvním místě stojí již zmíněný *AHMM*. Vychází od prosince 1956 jako měsíčník, od roku 1980 třináctkrát ročně. Časopis několikrát změnil majitele: nejprve byl ve vlastnictví společnosti H. S. D. Publications, Inc. (do roku 1976), pak ho koupilo nakladatelství Davis Publications se sídlem v New Yorku.⁴ Časopis zaštitil svým jménem známý filmový režisér, který v té době právě dokončil film *Muž, který věděl příliš mnoho* [The Man Who Knew Too Much], novou verzí vlastního thrilleru z roku 1934, a byl celosvětově známý a oblíbený. Hitchcock se zpočátku na řízení časopisu skutečně podílel a figuroval také jako editor každoročně vydávaných antologií nejlepších detektivních, kriminálních a hororových povídek roku. Cílem časopisu bylo nejen bavit předplatitele, ale také hledat v rámci tohoto žánru nové literární talenty. Časopis organizoval soutěž a v každém čísle věnoval prostor jedné povídkové prvotině, přičemž autoři publikovaných povídek se pak nezřídka stávali kmenovými přispěvateli časopisu. Kromě toho byly mnohé povídky zfilmovány pro televizní seriál *Alfred Hitchcock uvádí* [Alfred Hitchcock Presents]. Scénář zpravidla psali samotní autoři a příležitost dostávali pod Hitchcockovým dohledem začínající mladí režiséři.

Jako první se z tohoto zdroje objevila v češtině povídka *Ve čtyři hodiny* (4 o'Clock, v *AHMM* v dubnu 1958), kterou napsal Price Day; vyšla v překladu Josefa Menzela v dubnu 1963 ve *Světě v obrazech*.⁵

Druhým nejvýznamnějším zdrojem byl *Ellery Queen's Mystery Magazine* (dále *EQMM*). Tento časopis vznikl o patnáct let dříve než *AHMM*; první číslo

---

4 Údaje o nakladatelích a periodicitě *AHMM*, *EQMM* i dalších časopisů, které se specializovaly na detektivní povídky, viz COOK 1982. Tento zdroj uvádí také data vydání a kompletní obsahy jednotlivých čísel těchto periodik.

5 Viz Day, Price: „Ve čtyři hodiny“, přel. Josef Menzel, *Svět v obrazech* 19, 1963, č. 14, s. 22.

vyšlo na podzim roku 1941. Byl avizován jako čtvrtletník, ale již po třetím čísle začal vycházet měsíčně. Jeho vlastníkem je rovněž nakladatelství Davis Publications, Inc., které ovšem za druhé světové války neslo název The American Mercury, Inc. V roce 1976 se tedy z bývalého konkurenta *AHMM* stal jeho souputník. Jméno dostal po autorovi, který „zaznamenával“ vlastní policejní případy a později také případy svého syna. Šlo samozřejmě o mystifikaci, neboť postavu Elleryho Queena vytvořila dvojice rodáků z newyorského Brooklynu, bratřenci Frederic Dannay (1905–1982) a Manfred B. Lee (1905–1971), kteří ji pak občas přenechávali i svým mladším kolegům, mnohdy právě z okruhu tehdy ještě konkurenčního *AHMM*; patřili mezi ně například Fletcher Flora, Richard Deming či Talmage Powell (viz HENDERSON 1991: 888–892), všichni původně povídkáři, známí i z českých překladů. Jméno Ellery Queen se tedy postupem času, ještě za života jeho duchovních otců, stalo kolektivním pseudonymem, stejně jako později jméno vyšetřovatelova syna.

EQMM se od počátku zaměřoval především na detektivní povídku tradičního typu, popisující důkladně pátrací metody nadaných amatérů i profesionálů z řad policie, které vedou k úspěšnému dopadení viníka. Přispívali do něj známější autoři, ale povídky byly delší a složitější a jejich děj se více vzpíral nešetřenému krácení a úpravám. Zatímco *AHMM* zůstal především doménou amerických autorů, v *EQMM* dostávali více prostoru spisovatelé evropští a objevily se zde také například povídky Karla Čapka či Josefa Škvoreckého.

Z *EQMM* se v češtině objevily první povídky již v letech 1947 a 1948 v časopise *My*; první byla *Malá odchylka* (The Unreckonable Factor, v *EQMM* v roce 1942) Samuela Hopkinse Adamse v překladu Františka Jungwirtha.⁶ Další překlady však na sebe vzhledem ke změněné politické situaci nechaly čekat až do roku 1958.

Méně často se překládalo také z jiných obdobných amerických časopisů, pokud se sem ze Spojených států shodou okolností dostaly, a to především koncem 60. let, kdy občané socialistických států přece jen mohli více cestovat do „kapitalistické ciziny“. Mezi tyto časopisy patřil například *Manhunt* nebo *Mike Shayne's Mystery Magazine*.

Práva na otiskování povídek z těchto časopisů prodávali vydavatelé do celého světa a netrvali na tom, zda próza vyjde v původní délce či ve zkrácené verzi. Povídky otiskovala německá, rakouská, švýcarská, francouzská, italská i španělská periodika, a to časopisy i víkendové přílohy novin. Odtud pak povídky pirátsky přebíraly i země bývalého socialistického bloku. Protože americká verze byla v Evropě obtížně dostupná a britské mutace *AHMM* i *EQMM* (s odlišným obsahem) po několika letech zkrachovaly, překládalo se především z němčiny. Nejčastějším zdrojem byl západoněmecký týdeník *Bunte*, respekti-

---

⁶ Viz Adams, Samuel Hopkins: „Malá odchylka“, přel. František Jungwirth, *My* 47 [3], 1947, č. 30, s. 6.

ve jeho rakouská mutace *Bunte Wiener Illustrierte*. Tam vycházely povídky již zkrácené, což šetřilo nakladatelům práci, přesto však byla délka pro jejich potřeby stále neúměrná – většinou dvě až tři strany formátu B4. Krátilo se tedy dále, někdy až na rozsah jedné normostrany; v takových případech „překlada- tel“ pouze převyprávěl fabuli.

Bunte v některých případech neotiskoval jméno autora povídky, pouze zdroj, proto se v češtině často objevovaly příběhy „od Alfreda Hitchcocka“, přestože „mistr hrůzy“ napsal za celou svou uměleckou kariéru pouze jednu jedinou časopiseckou povídku. Někdy byl jako autor uváděn německý upravovatel, takže například povídka W. Sherwooda Hartmana *Setkání* [Encounter] z roku 1967 vyšla sice česky čtyřikrát, ale dvakrát pod Hitchcockovým jménem a dvakrát pod jménem německého upravovatele Kena Keltera.⁷

Z němčiny tyto příběhy překládali a dále upravovali například Milada Taterová a Jiří Novák, kteří se dokonce u povídky Jamese Holdinga *Cotton Cloak, Wood Dagger* (AHMM v 1961), překřtěné na *Televizní lupič*, uvedli jako autoři „s použitím materiálu z *Hitchcockova Mystery Magazine*“. Tato povídka se objevila v časopise *Revue Smaragd*,⁸ který v roce 1969 zanikl po třech vydaných číslech, avšak Taterová s Novákem ještě předtím společně upravili bez udání původních autorů desítky dalších povídek z AHMM i odjinud pro *Zemědělské noviny* (v letech 1964–1969). Ve všech případech byl sice uveden zdroj, nepsalo se tu ovšem, že se překládalo z němčiny. Jasným důkazem jsou však zkomolená a často poněmčená jména postav, nehledě na to, že američtí lupiči občas ve své vlastní zemi kradli místo dolarů zcela nelogicky západoněmecké marky.

Ostravský večerník zase čerpal z polských zdrojů, přičemž texty v polštině měly jako předlohu upravený německý překlad. Zkrácené a zkomolené prózy z třetí ruky, publikované bez uvedení skutečného autora – jako překladatel je uveden většinou Zdeněk Florián, skrývající se pod značkou (zf)⁹ nebo pseudonymem Zdeněk Frantik (někdy i Frantik) – byly v některých případech otištěny s několikaletým odstupem i opakovaně, přičemž podruhé byly prisouzeny buď autorům zcela smyšleným, nebo sice existujícím, ale s daným textem nemajícím zhola nic společného. Tak například povídka *Ženy jsou zvláštní by-*

---

7 Srov. Hitchcock, Alfred: „Správný servis“, přel. Josef Bedřich, *Ahoj na sobotu* 2, 1970, č. 12, s. 10 až 11; Kelter, K. E.: „Obsluha k pohledání“, přel. VLP, *Čtení* 21, 1972, č. 1, s. 40–42; Hitchcock, Alfred: „Dokonaly servis“, přel. (ij), *Svět v obrazech* 42, 1986, č. 31, s. 18; Kelter, Ken: „Trestu nelze ujit“, přel. (sk), *Svět v obrazech* 44, 1988, č. 49, s. 18. Skutečným autorem povídky je W. Sherwood Hartman.

8 Srovnej Taterová, Milada a Novák, Jiří: „Televizní lupič“, *Revue Smaragd* 1969, č. 1, s. 32. Za povídkou uvedeno „S použitím materiálu z *Hitchcockova Mystery Magazine*.“

9 Jméno Zdenka Floriána uvádí např. *Bibliografický katalog ČSSR. Články v českých časopisech* 1977, č. 2, s. 84.

tosti o zkorumpovaném policistovi, který se chce zmocnit peněz z bankovní loupeže, ale přijde o život rukou chladnokrevné vražedkyně, čímž si vyslouží vyznamenání *in memoriam* za statečnost, vyšla v *Ostravském večerníku* v únoru 1977 pod Hitchcockovým jménem. Podruhé se objevila pod změněným názvem *I ženy jsou zvláštní* v září 1990 v *Moravskoslezském večerníku*,¹⁰ a přestože se jedná o naprosto totožný překlad s výjimkou odlišně zkomolených jmen postav (z kapitána Heislera se stal Geisler, z gangstera Silwse Silers), je přisouzen Henrymu Slesarovi, známému americkému povídkáři, který se kromě kriminálních povídek proslavil také prózami z oblasti hororu a sci-fi. Skutečným autorem povídky, která se v originále jmenuje *Velká kořist* (The Big Grab, anglicky v *AHMM* v únoru 1964), je však Carroll Mayers.

Jediný český časopis, který většinou překládal přímo z anglických originálů, byl čtrnáctideník *100+1 zahraniční zajímavost*, ale i ten se občas uchýloval k *Bunte* nebo alespoň k německým mutacím *AHMM* a *EQMM* vycházejícím pod názvy *Alfred Hitchcock Kriminalmagazin* (v letech 1962–1987), *Ellery Queen's Kriminal Magazin* (prvních sedm čísel v roce 1954, v letech 1961–1965 druhá řada pod původním americkým názvem a pak další, třetí řada opět pod německým názvem od roku 1966 do roku 1992). V Německé spolkové republice vydávala tyto časopisy knižní nakladatelství (Ullstein ve Frankfurtu nad Mohanem a mnichovské nakladatelství Heyne) a na rozdíl od Spojených států se jejich periodicitu neustále měnila, takže v některých letech vyšla pouhé dvě čísla, zatímco v jiných deset či jedenáct.¹¹

Obliba krátkých detektivních povídek byla od poloviny 60. let 20. století do počátku let devadesátých taková, že jejich výskyt v časopisech výrazně zvyšoval počet předplatitelů. Platilo to i u nás, nebylo tedy divu, že takové povídky otiskovaly nejen společenské a společensko-politické týdeníky jako *Ahoj na sobotu*, *Svět v obrazech*, *Květy* a *Signál* a v menší míře také *Mladý svět* a týdeník pro ženy *Vlasta*, ale také katolicky orientovaná *Naše rodina*, časopis pro hádankáře a křížovkáře *Kviz*, nebo dokonce profesní časopisy, jako byla například *Požární ochrana*. Povídky z *AHMM* a *EQMM* nacházeli čtenáři pravidelně v *Zápisníku*, *AZ magazínu*, *Magazínu Co vás zajímá*, v dvouměsíčníku Mezinárodní organizace novinářů *Interpress magazin*, jakož i v měsíčníku Svazu československo-sovětského přátelství *Čtení*, kompletně překládaném z ruštiny. Našly cestu také do dětských periodik počínaje *ABC mladých techniků a přírodovědců* a konče *Sedmičkou*, z níž se v září 1970 stala *Sedmička pionýrů*.

---

10 Srovnej Hitchcock, Alfred: „Ženy jsou zvláštní bytosti“, přel. (zř), *Ostravský večerník*, 15. 2. 1977, s. 2, 16. 2. 1977, s. 2; Slesar, Henry: „I ženy jsou zvláštní“, přel. Zdeněk Frantik, *Moravskoslezský večerník*, 14. 9. 1990, příloha *Čtení na víkend*, s. 9.

11 Údaje o německých mutacích *AHMM* a *EQMM* včetně kompletního soupisu přeložených titulů viz KÁSTNER 2001.

Je ovšem zajímavé, že první a jediný pokus vydávat českou verzi *AHMM* se objevil v roce 1990 v podobě jediného pirátského čísla vydaného opavským nakladatelstvím Newprope, obsahujícího překlady z časopisu *100+1 zahraniční zajímavost*. Bylo avizováno i číslo obsahující povídky z *EQMM*, v prodeji se však neobjevilo. Oficiální český *Ellery Queen Mystery Magazine* začalo vydávat Nakladatelství Ivo Železný až v roce 1996, ale v té době už zájem o povídky tohoto žánru výrazně poklesl, a tak hned na konci příštího roku časopis zanikl.

Pokud jde o denní tisk, lze jen těžko najít noviny, které povídky z *AHMM* v šedesátých, sedmdesátých a osmdesátých letech neotiskovaly ve svých víkendových přílohách. Nejvíce jich bylo bezesporu v *Mladé frontě*, o koncepční přístup se nějakou dobu snažila *Práce*, která po celý rok 1981 dokonce uváděla seriál nazvaný „Nádeníci strachu“, jenž připravoval odborník z nejpovolanějších, překladatel a velký znalec detektivního žánru František Jungwirth. Ten stál o rok později rovněž u zrodu seriálu „Ze světa sci-fi“, vyšla však pouze tři pokračování.

Jungwirth ovšem nebyl jediným významným českým překladatelem z angličtiny, který na zakázku dodával do redakcí novin a časopisů české verze krátkých anglických a amerických detektivních povídek, ať už pod vlastním jménem, pod pseudonymem J. F. Pícha-Stockinger nebo pod značkou -th.¹² Mezi další patřili například Jaroslav Kořán (někdy pod pseudonymem J. K. Zilvar),¹³ Tomáš Korbař (především v *Signálu* pod pseudonymem -tmk-) či ojedinele dokonce Jiří Stránský.

František Jungwirth výstižně popsal způsob, jak ke krátkým detektivním povídkám přistupovali překladatelé i redakční pracovníci, v soukromém dopise autorovi tohoto článku:

Signál měl normu max. 8 str. na stroji a povídka měla v orig. tak dvacet, takže překladatel to musel patřičně zkrátit, jinak mu to proškrtala redakce. Proto se překládalo třeba z němčiny, kde už povídky z Hitchcock Mystery Magazine byly zkráceny na 1 str. v různých magazínech [jako] Quick, Bunte atd. Kdo měl k těm časákům přístup a měl známé v redakci našich novin a časopisů, si takhle hezky přivydělal. Shánět materiál nebyl žádný med – [když] pracovníci zahr. obchodu či vědeckí, kterým se podařilo vyjet na Západ a provézt takové podklady a poklady jako Ellery Queen's Mystery Magazine nebo nějaký paperback s detekt. povídkami... aj, to bylo radosti. [...] Ahoj platil nejmíň tak 150,-, Signál až 400,-, což byly velké prachy. Litr portugalského červ. stál 11,-, obuv mokasíny 80,-.¹⁴

---

12 K těmto pseudonymům se Jungwirth přihlásil v dopise autorovi tohoto článku z 12. dubna 1996. Podle Jungwirthova sdělení vymyslel pseudonym J. F. Pícha-Stockinger (Jungwirth uvádí chybně F. J.) Jan Zábřana (Píchová bylo rodné jméno Zábřanovy matky, Stockingerová rodné jméno matky Františka Jungwirtha).

13 Např. Breese, Edward Y.: „Krajní řešení“, přel. J. K. Zilvar, *Ahoj na sobotu* 3, 1971, č. 2, s. 10.

14 Dopis Františka Jungwirtha Marcelu Arbeitovi z 31. ledna 1996.

Celkem česká periodika otiskla více než tisíc povídek z *AHMM* a *EQMM*. Tak například ze 173 povídek otištěných v *AHMM* v roce 1964 bylo do češtiny přeloženo 61, ze 169 povídek v roce 1972 vyšlo česky 52. Srovnáme-li počet amerických detektivních povídek publikovaných v jednotlivých letech, zjistíme nepodstatnost tvrzení, že s postupující normalizací od dubna 1970 počet překladů próz amerických autorů v českých periodikách klesal. U některých jiných žánrů to sice platí, ale u tohoto nikoliv; dokonce lze v první polovině sedmdesátých let zaznamenat značný nárůst překladů. Jedním z důvodů mohlo být záměrné vytváření iluze, že poměry v kulturní oblasti jsou i nadále stejně uvolněné jako koncem šedesátých let; mnozí čtenáři, kteří v periodikách nacházeli svou oblíbenou detektivku, si ani nevšimli, že z českých periodik vymizela kvalitní původní česká tvorba. Povídky z *AHMM* a *EQMM* byly také prezentovány jako kritika kapitalistického zřízení, kde na rozdíl od socialistické společnosti bují nejrůznější formy zločinu. Tak například v *AZ magazínu* byly v roce 1978 uvedeny dvě povídky z *AHMM*, obě bez udání původních autorů, tímto anonymním komentářem: „*Autoři západních kriminálních povídek a románů, ať již je to jejich úmyslem nebo ne, odrážejí situaci a zvrácenou morálku nejen zločinných živlů, ale celého kapitalistického světa. Mnohdy touto beletristickou formou řeknou víc než dlouhými úvahami a popisy, je jen třeba se nad jejich povídkami hlouběji zamyslet...*“¹⁵

Jednou z takto uvedených povídek byla „detektivní humoreska“ Jacka Ritchieho *Dobrá kombinace* (An Odd Pair of Socks, v *AHMM* v roce 1977), v níž dvojice svérázných detektivů s dokonalou logikou odvodí, že oběť nebyla zastřelena, nýbrž se utopila v bazénu s chlorovanou vodou a teprve dodatečně jí někdo prostřelil srdce, oblékl ji a nakonec jí na nohy navlékl jednu ponožku modrou a druhou zelenou. Jejich fantazie je ale krátká na skutečnost, že se jednalo o homosexuálního vyděrače. Možná právě toto tehdy tabuizované téma mělo být oním odrazem zvrácené morálky kapitalismu. Přitom Ritchie, původním jménem John George Reitci (1922–1983), který za svého života vydal v angličtině jedinou knihu, povídkovou sbírku *Nový list a jiné povídky* (A New Leaf and Other Stories, 1971), patřil mezi nejkvalitnější a nejuznávanější autory žánru krátké detektivní a kriminální povídky. Je dosud jediným autorem, bez něhož se po dlouhých sedmáct let (1961–1978) neobešel žádný povídkový výbor nejlepších detektivních povídek roku (HAYNE 1991: 920–923).

Publikace jednotlivých detektivních povídek americké provenience nebyla nijak koordinována. Bylo častým jevem, že se jedna povídka objevila téměř zároveň v několika časopisech v různých překladech. Kriminální povídka Steva O'Connella (jeden z pseudonymů Jacka Ritchieho) *Zapíj to něčím* (Kill the Tas-

---

15 Komentář k povídkám „Setkání, které nezpůsobilo potěšení“ a „Dobrá kombinace“, *AZ magazin* [9], 1978, č. 7, s. 96.

te, *AHMM* v roce 1964) vyšla v roce 1975 ve *Světě v obrazech* (už podruhé) a zároveň v *Signálu* a v následujícím roce rovněž ve *Vlastě*;¹⁶ celkem byla v češtině publikována v jedenácti různých a různě upravených překladech.

Neměně často se stávalo, že se jeden překlad objevil pod odlišným, nebo dokonce pod stejným názvem s jistým časovým odstupem v různých periodikách. To je třeba případ povídky *Promiňte, máte správné číslo* (Sorry, Right Number, anglicky v *AHMM* v roce 1958) Charlese Einsteina, jejíž stejný překlad vyšel v roce 1966 ve *Světě v obrazech* a o čtyři roky později v *Ahoji na sobotu*.¹⁷ Lze se jen dohadovat, zda překladatel zaslal povídku do dvou redakcí, aby získal dvakrát honorář, nebo zda šlo o opisování z konkurenčního časopisu. Nelze ani vyloučit možnost, že si týdeníky takto nezištně čas od času pomáhaly.

Protože redakce časopisů neměly přehled o tom, které povídky již publikovaly, vydaly občas tutéž povídku v různých překladech a pod různými názvy několikrát, často s nepřilíš velkým odstupem. Například povídka Helen Fislar Brooksové *Poslední přání* (Last Request, anglicky v *AHMM* v roce 1957) vyšla ve *Světě v obrazech* třikrát – v letech 1966, 1976 a 1983, pokaždé pod jiným názvem a dvakrát s příjmením autorky zkomoleným na Broxová.¹⁸ Povídka Ala Nussbauma *Snadná oběť* (An Easy Score, v *AHMM* v roce 1973) se objevila pod názvem *Bezmocná stařena* v *AZ magazínu* v lednu 1974 a znovu v březnu 1975; jedinou změnou bylo, že zatímco poprvé byl autor zkomolen jako Nussbam, podruhé už byl uveden správně.¹⁹

Komolení jmen autorů se vyskytovalo zcela běžně. Částečně byla jistě na vině nepozornost a neznalost, při překladech z ruštiny sehrálo roli zpětné odvozování neznámého amerického jména z přepisu azbukou. Nelze také vyloučit, že v některých případech šlo o záměr ztížit identifikaci původního zdroje, neboť překlady, jak už bylo řečeno, byly v převážné většině pirátské. Mezi nejčastěji chybně uváděná jména patří již zmíněný Carroll Mayers. Nejenže v jeho jméně často chybí jedno „r“ či „l“, ale překladatelé z něj udělali rovněž Carlo

---

16 Srov. O'Connell, Steve: „Polkni kapku sirupu“, přel. Jiří Janovský, *Svět v obrazech* 31, 1975, č. 12, s. 20–21; „Hořký lék“, přel. -tmk-, *Signál* 11, 1975, č. 36, s. 18; „Medicina“, přel. Z[deněk] Pilecký, *Vlasta* 30, 1976, č. 33, s. 14. Pileckého překlad vyšel již předtím jako „Utrejch“, *Květy* 19, 1969, č. 24, s. 43. První překlad této povídky do češtiny pochází z roku 1966, viz „Vypij to, Harolde!“, přel. -jb, *Svět v obrazech* 22, 1966, č. 14, s. 20–21. V prvním z uvedených záznamů je jméno autora uvedeno chybně jako O'Connel.

17 Srov. Einstein, Charles: „Okamžitě zavěste!“, přel. Jiří Hora, *Svět v obrazech* 22, 1966, č. 35, s. 20; totéž znovu v *Ahoj na sobotu* 2, 1970, č. 12, s. 6.

18 Srov. Brooksová, Helen Fislar: „Psaní z cely smrti“, přel. -vv-, *Svět v obrazech* 22, 1966, č. 11, s. 20; Broxová (sic!), Helen: „Křeslo smrti čeká“, přel. -jý-, *Svět v obrazech* 32, 1976, č. 45, s. 21; „Dopis“, přel. (ja), *Signál* 17, 1981, č. 21, s. 23.

19 Srov. „Bezmocná stařena“, přel. anonymní překladatel, *AZ magazín* [5], 1974, č. 1, s. 18–20; znovu v *AZ magazín* [6], 1975, č. 3, s. 82–83.

Mayrse, Carroli Mayerovou (obojí *Svět v obrazech*), Carrollu Meyersovou či Carroll Mayersovou (obojí *Signál*). Hned za ním je nejvíce postiženým americkým povídkářem Fletcher Flora, z něhož se stával střídavě F. Fletcher, Flora Fletcherová či dokonce Flora Fletscherová. Jack Ritchie se vyskytuje v podobě Richie a dokonce Eitchie. Edward D. Hoch je v *Kvizu* jednou uveden jako H. Edward a jinde jako Eduard Hoch (ve *Vlastě*) či E. D. Hort (v *Naší rodině*).²⁰

Vratme se však ke způsobu, jakým se texty povídek zkracovaly a upravovaly. Jako příklad poslouží povídka Jacka Ritchieho *Pro všechny hrubiány* (For All the Rude People, anglicky v *AHMM* v roce 1961). Tato kriminální moralita, která se objevila v četných světových antologiích, vyšla česky v letech 1964–1992 celkem osmkrát, a to v sedmi různých překladech. Tři z překladů jsou kompletní, zbytek různým způsobem zkrácen a upraven.²¹

Protagonistou povídky, vyprávěné v první osobě, je jistý pan Turner, který se právě od svého lékaře dověděl, že mu zbývají jen čtyři měsíce života, a z náhlého popudu se rozhodne zabít všechny hrubé lidi, které potká. Zastřelí bi-letáře v cirkuse, který otci rodiny neuznal volnou vstupenku a před dětmi mu vynadal, řidiče, který se chová sprostě ke staré paní, protože nemá drobné, i prodavače pohrdajícího zákazníkem, jenž kupuje jedinou známku na dopis. Přestože u každého mrtvého nechá rukopisný vzlak s iniciály svého jména a nijak se nezbavuje otisků prstů, nikdo ho nepřichází zatknout a jednotlivci i média s ním začínají sympatizovat. Lidé se začínají chovat slušněji a překvapený Turner dokonce jednoho dne zjistí, že má následovníka, který zastřelil arogantního a nespravedlivého dopravního policistu.

Kompletní překlady vyšly v šedesátých a devadesátých a upravené v sedmdesátých a osmdesátých letech. To že „ideově pochybná“ povídka byla vůbec v normalizačních letech otiskována, lze vysvětlit faktem, že ji přetiskl sovětský týdeník *Nedělja*, na který se pak mohli čeští pracovníci redakcí odvolávat. Úpravy obecně ignorují scény, v nichž se ukazuje pozitivní vliv vraždícího mstitele uražených a ponižených na celkové společenské klima. V jedné scéně povídky přichází protagonista do jídelny a upustí kávovou lžičku. Servírka mu neo-

---

20 Podrobnosti o chybně uvedených jménech autorů (viz ARBEIT 2000: 1769–1778). Další údaje uvedeny v Arbeit, Marcel: *Bibliografie překladů amerických autorů v českých týdenících a čtrnáctidenících*, dosud nepublikovaný rukopis.

21 Kompletní překlady srov. Ritchie, Jack: „Psáno pro všechny hrubiány“, přel. Jiří Stránský, *Svět v obrazech* 20, 1964, č. 9, s. 16, č. 10, s. 16; „Za všechny hrubé lidi“, přel. Emanuel Tilsch a Tatána Tilschová, *Revue Smaragd* 1969, č. 2, s. 24–27; „Zkáza hulvátů“, přel. Michal Lipert, *Maska* [3], 1992, č. 15, s. 5–11. Zkrácené a upravené překlady (navíc přeložené přes ruštinu, resp. němčinu) viz „Příklady táhnou...“, přel. anonymní překladatel, *Interpress magazin* [3], 1970, č. 1, s. 60–66; „Příklady táhnou“, přel. Zdeněk Pilecký, *Svět v obrazech* 29, 1973, č. 29, s. 20–21; „Jednoduché řešení“, přel. anonymní překladatel, *Čtení* 25, 1976, č. 10, s. 48–53; „Mstitel“, přel. -jš-, *Signál* 21, 1985, č. 2, s. 21.

chotně přinese druhou a chce ji zlostně hodit na stůl, avšak najednou se úplně změní, zdvořile se omluví, a ještě přinese ke stolu čerstvé noviny. Jednou z vrahových obětí je také skladník, který kdysi vykázal z továrny účastníky školní exkurze a vynadal před žáky jeho oblíbené učitelce. V těch upravených verzích, kde scéna nechýbí úplně, je skladník nahrazen „fabrikantem“, takže se z vraždy stává třídní boj.

Překlady povídek z *AHMM* i *EQMM* měly proměnlivou úroveň, neboť kromě zavedených překladatelů se na nich podíleli i naprostí začátečníci a dileti. F. Holý například překládá ve své verzi povídky Carrola Mayerse *Uzavřený kruh* (Full Circle, v *AHMM* v roce 1965) monolog detektiva usvědčujícího zločince, který svedl loupež svěřených diamantů na fiktivního manželčina milence, takto: „Byl bych vám na to taky naletěl, kdybych si nebyl všiml, že si dáváte pistoli pod pravou paži a že podepisujete šek levačkou. Ehret byl také levičák.“²²

V samotném závěru uveďme jako ukázkou různých přístupů k původnímu textu poslední odstavec ze tří českých verzí této povídky, která v *Ostravském večerníku* dokonce vyšla pod jménem hlavní postavy, zatímco autor se zničehonic stal jejím protagonistou.²³ V již zmíněném překladu F. Holého povídka končí takto:

Zavrzení dveří mě přimělo, abych se otočil. Ve dveřích stál seržant Reid. „Jste zatčen, Harley,“ řekl věcně. „Nebo pane Ehret, jestli se vám to jméno lépe líbí. Pro příštích pár let ale stejně žádné jméno nepotřebujete. Dostanete krásné číslo – na vězeňskou uniformu.“²⁴

Anonymní překladatel vyřešil překlad závěru takto:

Vrznutí dveří mě přimělo, abych se obrátil. Na prahu stál seržant Reid.²⁵

Vrcholem úspornosti a náznaku je ovšem rozuzlení těžké povídky v *Signálu*:

Rozesmál se. „To povězte policii, až k vám za chvíli přijde.“²⁶

---

22 Mayer, Carrol (sic!): „Umělec“, přel. F. Holý, *Svět v obrazech* 21, 1965, č. 30, s. 21.

23 Ehert, Hurley (sic!): „Umělec“, přel. anonymní překladatel, *Ostravský večerník*, 31. 12. 1969, s. 4. Jak je patrné ze záznamu, není správně ani přijetí postavy.

24 Mayer, Carrol (sic!): „Umělec“, přel. F. Holý, *Svět v obrazech* 21, 1965, č. 30, s. 21.

25 Mayers, C.: „Packal“, přel. anonymní překladatel, *100+1 zahraniční zajímavost* 13, 1976, č. 23, s. 59–60. Překlad byl pořízen z němčiny.

26 Meyersová, Carrola (sic!) „Umělec“, přel. -tmk-, *Signál* 10, 1974, č. 51–52, s. 29.

LITERATURA

ARBEIT, Marcel (ed.)

2000 *Bibliografie americké literatury v českých překladech*, sest. Marcel Arbeit a Eva Vacca (Olomouc: Votobia)

COOK, Michael L.

1982 *Monthly Murders: A Checklist and Chronological Listing of Fiction in the Digest-Size Mystery Magazines in the United States and England* (Westport: Greenwood Press)

HAYNE, Joanne Harack

1991 „Jack Ritchie“, in *Twentieth-Century Crime and Mystery Writers*, Third Edition, ed. Lesley Henderson (Chicago: St. James Press), s. 920–923

HENDERSON, Lesley (ed.)

1991 *Twentieth-Century Crime and Mystery Writers*, Third Edition (Chicago: St. James Press)

KÄSTNER, Dieter

2001 *Bibliographie der Kriminalerzählungen 1948–2000* (Köln: Baskerville Bücher)